

PUSZTAI VIRÁG

Kritikából épített kulturális láttelel

KISS PETRONELLA MŰFAJOK SZIMFÓNIAJA
CÍMŰ KÖNYVÉRŐL

A kritika egyszerre hálás és hálátlan műfaj. Hálás, mert igazán komoly tartalmi-formai kötöttségei nincsenek, mint „mozgó esztétika” szinte határtalan szabadságot ad a szerzőnek. És hálátlan, ugyanezért: nincsenek szabályai, amelyekbe kapaszkodni lehet. Nem egyértelmű, hogy a kritikusként milyen mértékben kell objektív szempontok alapján, és mennyiben szubjektíven szemlélnie tárgyát. Még az sincs kőbe vésvé, hogy kinek szól? Az alkotónak, a szakmának? A jelen közönségének, vagy az utókornak netán? Aktuálisnak kell lennie, vagy időtállóknak?

Egy kis ország belterjes kultúrközegében a kritikaírás különösen hálátlan tevékenység. A szaklapok, irodalmi és kulturális folyóiratok ugyan általában fenntartanak „szemle” rovatokat, ám az ezekben szereplő írások gyakran belterjesek, a szerzők egymás vállát vergetik bennük, és – talán a filmkritika kivételével – ritkán kerülnek széles olvasóközönség elé. Mióta pedig a közösségi médiát elárasztják az olykor sznobizmustól, máskor megmondásvágytól fűtött vélemények, azóta még nehezebb rátalálni az érvekkel alátámasztott elemzésekre.

Pedig napjaink túlkínálattal agyonnyomott kulturális szféráiban a jó műkritikára nagyobb szükség lenne, mint valaha. Amikor – kis túlzással – elmondhatjuk, hogy több a festő, mint a galérialátogató, több a színész, mint a műélvező, és ahogy a kötetben is recenzált Temesi Ferenc fogalmazott: többen írnak, mint ahányan olvasnak, nem könnyű kiválasztani azokat a műveket, amelyek befogadását be tudjuk ütemezni a szabadidőnkbe. Ahogy a közhely tartja: túl rövid az élet ahhoz, hogy rossz könyveket olvassunk. Ám a könyvesboltokban a látványos kötetkaszlak, impozánsan színes-fényes borítók (és újabban borosüvegek, kávécsomagok, bonbonosdobozok) vizuális cunamijától az irodalomban jártas egyének is zavarba jönnek,

**Előretolt Helyőrség
Íróakadémia
Budapest, 2020
120 oldal, 2990 Ft**

tiszatáj

amelyen nem segít a konzumerista logika (logikátlanság?) mentén történő boltrendezés, és az sem, hogy az eladók ugyanannyira értenek a könyvhöz, mint a szomszéd cipőboltban dolgozók. Hogyan válasszon az átlag polgár olvasnivalót? Vagy mi alapján válasszon ki egy színházi produkciót? Az értő, intuitív, de nem le- vagy rábeszélő, hanem a potenciális befogadó érdeklődését felkeltő, és őt önálló ítéletalkotásra készítő kritikák és recenziók ehhez adhatnak segítséget. És adnak is, ha elolvassuk őket. Például a Kis Petronella tollából származókat.

A *Műfajok szimfóniája* című kötet az Előretolt Helyőrség Íróakadémia kiadásában jelent meg 2020-ban, az *Enumeráció* című debütsorozatban. Nem véletlenül éppen itt, hiszen a fiatal, 1992-es születésű szerző 2017 óta a Kárpát-medencei Tehetséggondozó Előretolt Helyőrség Íróakadémia Kritikaműhelyének pályakezdő ösztöndíjasa. A kötetbe gyűjtött írások korábban a Kortárs, a Kortárs Online, az Apokrif Online, a Panon Tükör, a Bárka és az Irodalmi Jelen folyóiratok hasábjain jelentek meg.

A kötet első írása máris bizonyítja Petronella felkészültségét, éleslátását, szisztematikus elemzésre való képességét – bár ezt akár annak is betudhatjuk, hogy a szerző kutatási területe Csáth Géza írásművészete, s a kötetindító kritika tárgya épp egy Csáth Géza 1914 és 1919 közötti naplófeljegyzéseit és visszaemlékezéseit tartalmazó könyv. Az alaposság és érzékenység azonban a folytatást is jellemzi. Olvashatunk regényről, verseskötetről, naplóról, tudományos jellegű esszékötetről, színdarabról, operetről, musicalről, bábszínházi előadásról – a kötet tehát valóban a műfajok szimfóniáját adja. És a szólamok összecsengenek, harmóniát alkotnak: tartalmaznak ugyanazon korszak vagy műfaj különböző megközelítéseit. Az írások a legtöbb esetben kettős vagy akár többes reflexiót tartalmaznak: a mű közegéről, szereplőiről, a cselekmény korszakáról szőtt gondolatok átjátszanak a műről alkotott elemzésbe, az adaptált művek esetében pedig kitérnek az eredeti alkotásra és annak színpadi változatára egyaránt. A kontextus mindig fontos Petronella számára, abból tekint ki kritikája konkrét tárgyára, vagy fordítva. Ahogy a borítószóveg is ígéri: az írások három téma köré szerveződnek: a történelem, a halál és a zene irodalmi-színházi ábrázolásmódjai. Korképeket fest, és korképeket alkot. Az írások nem csupán önmagukban funkcionálnak, de egymás mellé rendezve izgalmas képet alkotnak a kortárs magyar kultúrán túl a XX–XXI. század hazai viszontagságairól, problémáiról, hangulatáról, jellemző életérzéseiről, melyek az elemzett műveken keresztül bontakoznak ki – ezáltal lesz a *Műfajok szimfóniája* több, mint egy válogatáskötet. (Mindebben bizonyára a szerkesztőnek, Smid Róbertnek is elvitathatatlan szerepe van.)

A kötet igazán kemény negatív bírálatokat nem tartalmaz. Ezt akár fel is róhatnánk neki, ám ehhez állást kellene foglalnunk a műfajt érintő örök kérdésben, nevezetesen abban, hogy mit kell, lehet, szabad választani az elemzés tárgyául. Egyes vélekedések szerint bármit. Mások szerint mindenekelőtt olyan műveket, amelyekben találunk értéket. Ha valami színvonalatlan, minőségben aluli – mondhatnánk stílszerűen: kritikán aluli –, arra felesleges felhívni a figyelmet. Ha azonban egy-egy ilyen fércmű már eleve a figyelem és a közrajongás középpontjában áll, akkor persze jogos és fontos lehet felsorakoztatni a hibáit, hiteltelenségeit. Kis Petronella azonban nem efféle bestsellereket, mainstream-műveket választott tárgyául – ezeket meghagyja a fricskázásban nagyobb kedvüket lelő kritikusoknak. Bár a hibákat, következetlenségeket, bicsaklásokat is megemlíti, alapvetően azt keresi és mutatja fel, ami értékes az adott műben, ami a befogadó épülésére szolgál. Móricz Zsigmond megkülönbözteti a „darázs” típusú kritikust, akinek „*nincs békességben fullánkjától sem ember, sem állat*”,

és a jó kritikust, a méhet: „neki nem a fullánk a leglényegesebb szerve; neki az a célja, hogy a még haszontalan virágokból is mézet gyűjtsön az egész nemzet számára” (Bajza nagy polemikái, 1903). Kis Petronella nem csíp nagyokat, de nem pásztáz haszontalan virágokat sem. Elkalandozik kánonon kívüli alkotások felé is, de írásai kizárólag olyan művekről szólnak, amelyek befogadása semmi esetre sem időpazarlás, még akkor sem, ha vannak hibáik, ha nem tetszenek maradéktalanul mindenkinek. Divatos szóval úgy is fogalmazhatunk: Petronella érzékenyít a kortárs kultúra iránt.

A *Műfajok szimfóniája* egy fiatal kritikus ígéretes debütálása, aki helyenként talán túlságosan is óvatos, szubjektív nézőpontját nem meri még teljesen ráengedni az elemzett művekre, de már érzékelhetően körvonalazódik egyéni hangja. A jövőben érdemes lesz figyelni rá, és hagyni, hogy ráirányítsa a figyelmünket az általa szemlézett művekre.